

שתיית מים מאגם הכנרת בפסח

ראשי פרקים:

- א. הטעם שחמץ אוסר במשהו
- ב. חשש חמץ בנהרות
- ג. אם שייך כבוש כמבושל בנהר
- ד. סינון המים מפרוסות לחם
- ה. האם חמץ אוסר ממש במשהו
- ו. מים מחוברים אם נאסרים במשהו
- ז. ראייה מזה שמשליכין חמץ כל השנה לנהרות
- ח. מוצא חמץ ביו"ט האם יזרוק לנהר
- ט. החמץ שבנהרות פגום
- י. פוגם בתערובות קטנה האם מותר גם בתערובת גדולה
- יא. תרי משהו לא אמרינן
- יב. אם נחשב כתרי משהו במים הבאים ע"י צינורות
- יג. שיטת השאילתות דחמץ מתבטל בשישים
- יד. האם הכלור מכלה כל ספק משהו חמץ
- טו. החמץ הנזרק לכנרת לא מגיע למקום השאיבה
- טז. סיכום צירופי ההיתר

יש רבים וטובים שהנהיגו בביתם להכין למשך כל ימות הפסח חבית מים שנמשכו מהנהר קודם פסח, כדי שלא יצטרכו לשתות ממי הנהר בפסח, שהרי בודאי הטילו לתוכו חמץ והרי חמץ אוסר במשהו, ובא"י חלק גדול מהישובים מרוים צמאונם מהמוביל הארצי המושך מימיו מן הכינרת, והנה מילתנו אמורה רק בנוגע לעצם אגם הכינרת דלשם ודאי מטילין חמץ בפסח כידוע, אמנם בתעלות המים ומאגרי המים הפזורים לאורך דרכו של המוביל והם גלויים באין מכסה, אין זה ודאי שזרקו לשם חמץ, כי יש שמירה וגידור סביב המקומות האלו, ואין יד כל אדם שולטות בו, ועכ"פ לא גרע מספק משהו דהקלו בו (כמבואר בסי' תמ"ז ס"ה) ומכל מקום יש ללמד זכות על השותים ממימי הכנרת, וכן צריך להדגיש כי בשנים האחרונות, ישנם שינויים בחג הפסח לענין מימי הכנרת.

א. הטעם שחמץ אוסר במשהו

ראשונה עלינו לברר מה הטעם דגזרו חכמינו ז"ל דחמץ בפסח אין לו ביטול, דהיינו במשהו, בסי

* הרצאת הרב שמרלר בכינוס הכשרות תשע"ג לא עסקה בענייני חלב, אלא בכשרות מי הכנרת בפסח. במסגרת הרצאתו דן בארוכה בנושא איסור חמץ במשהו בפסח – נושא שרלוונטי מאוד לכשרות החלב בפסח. זאת מכיוון שמוצרי החלב הינם המוצרים היחידים, שחלקם מיוצרים ונצרכים בפסח עצמו, ולכן נדרשת ממערכת הכשרות בתנובה זהירות רבה ביותר בעת ייצורם, שכן חמץ בפסח אוסר במשהו. ראה במאמרו של הרב וייטמן בחוברת בנתיב החלב ב' שדן בסוגיה זו והשווה בין כשרות החלב וכשרות המים בפסח. מאמרו של הרב שמרלר נתפרסם בספרו "דרכי הלכה", סימן לו ובקובץ בית אהרן וישראל, שנה ח, גליון מז.

תמ"ז פסק המחבר דחמץ בפסח אוסר תערובתו במשהו בין במינו בין שלא במינו ואפי' בהנאה, והטעם יעו"ש בט"ז ומג"א אי משום דלא בדילי מיניה, ולכן גזרו, או משום דחמור כ"כ שיש כרת באכילתו, או חומרא אחרת לשיטת הרמב"ם משום דהוי דבר שיש לו מתירין דלא בטיל.

והנה בכל תערובת איסור והיתר יש שני ענינים, א', דעצם האיסור מעורב בהיתר, דאז גם אם לא פלט טעמו, אם אין שיעור ביטול בהיתר נגד האיסור, הרי שאסור לאכלו, דהחשש הוא באופן זה שמא יפגע בעצם האיסור, ולכן אין צריך שיתבשל בו או יהיה כבוש מעל"ע, ב', כשסילקו את עצם האיסור, אז אם לא פלט טעמו דהיינו שלא נתבשל בו רק היה צונן, ולא היה כבוש מעל"ע, אז ההיתר לא נאסר, ואם נתבשל בו באחד מדרכי אופני הבישול שאמרו חז"ל שנפלט טעמו, צריך שיעור ביטול נגד הפליטה, כל דבר כפי הלכותיו, בלח, ביבש, במינו, בשאינו מינו, הכל כמבואר בהלכות תערובות ביו"ד, גם בחמץ שאוסר במשהו גבי חיטה שנמצאת בתרנגולת מבואר בשו"ע (סי' תס"ז ס"י) אם ודאי נחמצה אוסרת כל התרנגולת, ובסי"ב שם איתא דוקא אם נתבשל החיטה עמה, וכן בתמ"ז ס"ג אם חיממו התרנגולת עם החיטה בפסח בעוד שהחיטה בתוכו חוזרת ליתן טעם בתרנגולת בפסח, והווי במשהו, ואמנם אם מצאו חיטה בתרנגולת צוננת בפסח ולא הוחם התרנגולת בפסח עם החיטה, הרי סגי להסיר החיטה ולא נאסרה התרנגולת, הרי שגם באלו שנאסר במשהו הכוונה או לגוף איסור משהו שמעורב בתערובת, או עכ"פ טעם משהו.

ב. חשש חמץ בנהרות

והנה בחשש החמץ שבנהרות יש ב' חששות, א, שעירבו שם דבר לח כמו שכר, ב', זורקין לתוכו חתיכות חמץ לצורך דיג וכדו', והנה בלח בלח דלא בעינן כלל בישול כיון שהוא מתערב ונבלל עם ההיתר, ובכל ביטול לח בלח היכא דבעי ששים, זה אפי' בלא בישול, (כמבואר ביו"ד סי' ק"ט ע"ש בט"ז) וממילא לגבי חמץ דאוסר במשהו, הרי שהחמץ הלח כמו שכר וכדומה, אוסר את כל המים, ואמנם בדבר יבש שהטילו לנהר, דאז כדי שיפלוט טעמו צריך בישול או כבישה, והנה לכאורה יל"ע דהרי החמץ מונח בנהרות למעלה מכ"ד שעות, וממילא נאסרו המים מכח פליטת טעם המשהו, מדין כבוש כמבושל, ואל תאמר דדין משהו אמור רק בשנפלט טעמו על ידי בישול ולא נאמר בפליטת טעם על ידי כבישה, דהרי בסי' תמ"ז מבואר להדיא דלגבי איסור משהו אין שום נפק"מ בין בישול לכבישה, וגם בכבישה שיעורו במשהו.

ג. אם שייך כבוש כמבושל בנהר

אלא דבפת"ש יור"ד (סי' ס"ט סקל"ג) הביא דבתשובת שב יעקב כתב דהא דכבוש כמבושל זה דוקא בנשתהה במים אחידים מעל"ע, אבל אם שהה כ"ג שעות בכלי אחד ואח"כ נתנוהו לכלי אחר לשעה אחרונה, לא מיקרי כבוש, והביא מספר עיקרי דינים (סי' ז') דאם נענע הכלי שבו המים בתוך המעל"ע לא אמרינן כבוש כמבושל ולפי דבריו מסיק דבמי נהר נמי לא הוי כבוש כיון דהמים מתחלפין (ועי' מש"כ בתשורת ש"י סי' רמ"ג ובשו"ת ר"ש איגר סי' כ"א ומה שדן בדברי הפרמ"ג לסמוך בהפ"מ בהיה כבוש כ"ד שעות אך שלא ברציפות דלא מיקרי כבוש יעו"ש ובשו"ת צור יעקב סי' ק"י ומהרש"ם ח"א סי' קפ"ו ובפליתי סי' ק"ה סק"א), ולפי"ז פשוט דהכנת לא נאסר מדין כבוש, כיון שמתנועע כל הזמן, אלא שלשיטות הפוסקים דגם בנהר שייך כבוש, ועל אחת כמה וכמה כשהמים לא מתחלפים אלא רק מתנענעים כל הזמן, א"כ גם אם נאמר דמועיל סינון בלחם, מ"מ זה דווקא כשהלחם לא שהה במים מעל"ע, אבל כשהה כ"ד שעות במים, הרי ששוב אוסר במשהו, כיון שעל ידי הכבישה יש כאן פליטת טעם.

ד. סינון המים מפרוסות לחם

והנה בזה שנתבאר לן דלא אמרינן כבוש בנהרות, א"כ זה ברור דהכנרת וכל הנהרות לא נאסרו מחמת פליטת טעם החמץ, ונשאר לנו א"כ לברר שני פרטים, א', בגוף החמץ שבנהר. ב', בדברים לחים שנתערב בנהר, דבזה אין צריך פליטת טעם, ומעתה לחשש דגוף החמץ ממש, לכאורה אם מניח מסננת שמונע מהפירורים מלהיכנס, שפיר קעביד, דכ"כ ב"י (בסו"ס תס"ז) בשם מהר"י מולין והביאו האגור שיש לזיהר למי שמשתמש מבארות בפסח שאין נזהרין מהם כל השנה ובפרט מבארות של עו"ג, שיש לחוש שמא יש חמץ בבור, שיש לסנן המים בבגד נקי בכל פעם ששואב.

אמנם הנה בפר"ח (בתס"ז בסקי"ב קרוב לחחילתו) כתב דבפרוסת חמץ אף אם לא נשרית במים מעל"ע, אסורים המים, לפי שהפרוסה מתפוררת פירורין דקין בתכלית ונמסין במים וכו', ואפי' סינון לא מהני, ומש"כ ב"י הנ"ל דמהני סינון זה בחמץ שאינו ידוע, אבל בחמץ ידוע לא מהני סינון וכן דעת הח"י (בסי' תמ"ז סקי"ז) דמדבר שם לגבי סינון קודם פסח, והביא פלוגתא אם מועיל סינון קודם פסח, והסכים שם לדעת הב"ח והמג"א בשם הש"ך דמועיל, והטעם דאפי' אם דעת הט"ז דלא מהני סינון דחשיינן דגם בסינון היטב נכנס מעט חמץ, מ"מ כיון שהוא דק כ"כ ומתערב, א"כ הוי לח בלח דאינו חוזר וניעור יעו"ש. והיינו דמייירי בנתערב ערב פסח, ולא אמרינן שכשמיגע פסח הרי שנתעורר האיסור דמשהו לאסור.

והנה כ"ז איירי לענין ערב פסח דאז בפסח נידון רק מדין חוזר וניעור אחר שנתבטל קודם פסח, אמנם בפסח אם נאמר דהחשש הוא שנימוח כ"כ עד שנעשה כלח בלח ומתערב במים ממש, פשוט דלא מהני סינון דלא עדיף מלח גמור שנתערב במים דלא מהני סינון, ואמנם במחה"ש סקי"ג משמע בדעת מג"א דכשליכא ענין דנתינת טעם, מועיל סינון גם בפסח, וכן משמע בשולחן ערוך הרב (סי' תמ"ז סכ"ד) דהתיר בסינון יין בתוך הפסח בשעת הדחק אם מצא פירורין ע"ג המסננת, דיח לסמוך על האומרים שחמץ בפסח אינו אוסר בפחות ממעת לעת, ומשמע דבני"ד דליכא כלל ענין דנתינת טעם דלא שייך כבוש בכנרת כמו שיבואר לקמן, ולא היה שום פליטת טעם, דאז כל החשש שמא יפגע בגוף החמץ, ובוה יועיל סינון, (וכן משמע דעתו בסי' תס"ז סמ"ז ובוה צל"ע מה שכתב בשעה"צ סי' תס"ז ס"ק קי"א שציין דעת הרש"ז כדעת הפר"ח, אך יעו"ש דאפשר דכונתו רק להפר"ח והח"א).

ה. האם חמץ אוסר ממש במשהו

ועתה נבוא לברר את צדדי ההיתר ומליצת היושר, וראשונה נבוא בזה לברר האם מה שנקטינן חמץ אוסר במשהו האם הכוונה ממש ללא גבול ומספר, וכגון פירור חמץ שנפל לנהר גדול הרי שכל הנהר נאסר, או שיש בזה איזה גבול, ובכל הדברים ששיעורן במשהו הכוונה דאין להם ביטול, וראה בש"ך (סי' ק"ט סק"ב) גבי דבר חשוב דאינו בטל היינו אפי' בכמה אלפים אינו בטל.

אמנם בספר יהושע (סי' ה') דן בשאלה היאך העיירות היושבות אצל הנהרות הגדולים מסתפקים בפסח מן המים שבנהרות, והרי הרבה רחיים של עכו"ם עומדים על יד הנהרות וטוחנים תבואה בפסח, ומתפזר שם הרבה חמץ, ואם החמץ אוסר במשהו גם בצונן, היאך שותים ומבשלים מן המים הללו. וכתב שם שנראה שלא גזרו חז"ל לאסור חמץ במשהו, אלא רק במקום שיכול לבוא לידי נתינת טעם, משא"כ בנהרות הגדולים שאפילו אם יתנו שם כל החמץ שיש להם לא יתן טעם במים, ומכל שכן בצונן שאי אפשר שיבואו לידי נתינת טעם. ואמנם אם נמצא לחם בפרט לחם העשוי להתפורר, דאז יש חשש שבמים יתערבו פירורין דקין, בזה נראה שם דנדחק באם אפשר להתיר

ע"י שהעכור"ם ישאוב, ולא ילכו לשם ישראלים ולא יבדקו אח"ז (אבל דחה מכח דעת הרשב"א שהובא ב"ור"ד סי' פ"ד ס"ח דבדבר שמצוי תולעים צריך לבדוק אחריו וכמו בדיקת הריאה וה"נ כיון שמצוי שזורקין לשם החמץ צריך לבדוק אחריו).

היוצא לנו מדבריו, דאם מדובר בחיטים שלימים וכדו' שאפשר לסננם, בזה אין שום חשש כיון דהמים לא נאסרו מכח כבישה, דהמים מתחלפים (זה עכ"פ בנהרות הזורמים, ובכנרת שם המים לא מתחלפים מ"מ הם מתנועעים וכנ"ל), ואם יש חשש של חמץ מפורר משמע מדבריו דאם אין חשש דבכל שאיבה ושאובה יש פירורים, וכמו במימי הכנרת דהוא גדול, וכן בחשש של לח גמור כמו שכר דאז יש להתיר מכח דאינו אוסר במשהו אם אין יכול לבוא לידי נתינת טעם, וכל מה שהתיר רק ע"י הדחק איירי כשיש חשש דבכל שאיבה ושאובה ימצא פירורין, ואמנם ממהלך דבריו שם משמע דרק בצירוף עוד טעמים התייר. מדבריו אנו למידים, דיש לנו צד היתר דבמימי הכנרת ברור שאי אפשר לבוא לידי נתינת טעם מכל החמץ הנזרק שם, ולשיטתו המחודשת באופן זה לא גזרו חכמים דיאסור במשהו.

ו. מים מחוברים אם נאסרים במשהו

עוד טעם להיתר מתבאר ממש"כ בשו"ת מהרש"ם (ח"ז ח"ד) דכתב בשם שו"ת כנסת יחזקאל (סי' קס"ד אות י' סק"ח) דדעת הריטב"א והרמב"ן דמים מחוברין אינם נאסרים במשהו, והנה הראשונים הללו מדברים בנוגע לעבודה זרה, במה שניידון בגמ' (ע"ז מ"ז) במשתחוה למעיין אם אסר מימיו דינבעו אח"כ, וכתב שם הריטב"א (ד"ה לא צריכא) ומכאן נ"ל דהא דתנן לקמן מים במשהו, היינו דוקא שנתערב בתלושין, אבל מחוברים אינם נאסרים יעו"ש, אלא דבמהרש"ם הביא בשם ספר אומץ יוסף דה"ה לגבי חמץ בפסח, דמים מחוברים אינם נאסרים במשהו, אלא שבענינו יל"ע בזה שהמים נמשכין ע"י המוביל הארצי לתוך מאגרי מים נוספים, אם דינם משעת ההמשכה כתלושין או כמחוברים, ונפק"מ אם צריך לחשוש לחמץ משהו שבמאגרים אלו, וע"ע במהרש"ם (ח"ב סי' פ"א) אם יש לדון היתר בהנ"ל מטעם מים של רבים, דהרי כתב הריטב"א בשם הראב"ד באופן כזה דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו. יעו"ש. ובניידון דידן הכינרת אינו הפקר, דהם בבעלות ממשלתית, אך מ"מ יש לכל אדם רשות להשתמש בו, וצ"ב מה גדרו.

ז. ראייה מזה שמשליכין חמץ כל השנה לנהרות

ונלע"ד להביא ראייה דבכה"ג אפשר דלא גזרו חז"ל חמץ במשהו, מהא דנחלקו בדין דחוזר ונייעור, והובא בסי' תמ"ז בב"י, דיש אומרים דחמץ שנתבטל קודם פסח ונתבטל בששים, מ"מ בפסח חוזר ונייעור ואוסר במשהו, ואע"פ שהכרעת השו"ע דאינו חוזר ונייעור והכרעת רמ"א בלח דאינו חוזר ונייעור, מ"מ אם נאמר דגם בכה"ג גזרו חז"ל על איסור משהו, יש לשאול לדעת הסוברים חוזר ונייעור, האיך ישתו מים מהנהרות בפסח הרי דבר ידוע הוא ששופכין שם חמץ לח ויבש במשך כל השנה, וא"כ כמעט כל המימות חוזרין ונאסרין בפסח, גם אותן שישאב קודם פסח דלגבי חמץ לח לא מהני מה שיסננו כדלעיל.

ועוד פרפרת לשיטה זו דחוזר ונייעור א"כ האיך יפורנס לדבריהם מה שאמרו במתני' ריש כל שעה ובגמ' פסחים (כח) דלדעת חכמים סגי בפירור החמץ לנהר, הרי גורם בכך לאסור את כל הנהר לימות הפסח לשיטה זו דחוזר ונייעור, והאיך אמרו חכמים שלח לתקלה, ועל כרחינו צריך לומר דבאופן כזה דאינו יכול לבוא בשום פנים לידי נתינת טעם, או במים מחוברין, לא גזרו איסור משהו דחמץ בנהרות, (וזה ברור דלהסוברים חוזר ונייעור גם בלח דכן משמע בב"י תמ"ז דרק לשיטת תרוה"ד יש לחלק בין לח ליבש. יעו"ש).

ח. מוצא חמץ ביו"ט האם יזרוק לנהר

וביותר יש לעורר מזה דהרי גם במוצא חמץ ביו"ט דן המג"א (סי' תמ"ו סק"ב) אם יכול להטילו לים ע"י עכו"ם יעו"ש, ולא רמו דעכ"פ לא יטילנו לנהר ששותים ממנו, והרי על פי רוב היו נוהגים לשאוב מים מהנהרות הסמוכין למקום מגוריהם, וזה ראייה גם להכרעת ההלכה דאינו חוזר וניעור דהרי בפסח קאי.

ט. החמץ שבנהרות פגום

עוד יש צידוד היתר בכל הנ"ל דהנה בסי' תמ"ז ס"י כתב המחבר דנותן טעם לפגם מותר גם בפסח, וטעם הדבר דכיון שפגום הרי נפקע משם אוכל לגמרי, ולכן גרע טפי מחמץ ראוי לאכילה שהוא במשהו, ואפ"ל חמץ בעין שנפגם ונפסל מאכילת כלב, יש דעות דמותר באכילה, אף דפסקינן (בס"ס תמ"ב) דאמרינן אחשביה ואסור באכילה, מ"מ איירי בגוף החמץ, אבל בתערובת פסק השו"ע דמותר נותן טעם לפגם, והנה בסי' תמ"ב (ס"ד גבי התריאק"ה) מתבאר דרק בחמץ בעין בעינן נפסל מאכילת כלב, אבל בתערובת סגי בנפסל מאכילת אדם (יעו"ש פרמ"ג וכו"מ בחזו"א), וא"כ י"ל דהך חמץ הנזרק לכנרת הרי החוש נותן דבפרט בחמץ הנפרך ונמס כמו לחם ועוגות דבתוך כמה שעות הרי מתמסמס ונפגם, וא"כ אפ"ל שיש חשש בפירור משהו שאינו ניכר בתוך המים, מ"מ קרוב הדבר דנותן טעם לפגם, ולהדיא כתב בב"י (קרוב לסוף סי' תמ"ז) בשם רבינו יחיאל בכרך לתם חמץ שנפל לבור ואין בו כדי ליתן טעם במימי הבור, יש להסתפק אם מימי הבור מותרים וכו', וח"ט שהחמיצה שנפלה לבאר דבדאי נותן טעם אך לא ידעינן אם נותן טעם לפגם או לשבח, ומסתמא נותן טעם לפגם יעו"ש.

וכל זה לא מיבעי לדעת מרן הב"י דס"ל נותן טעם לפגם בפסח מותר, אלא אפ"ל לדעת רמ"א דסובר דאסור, מ"מ זה רק כשהחמץ הפגום יותר ממהו, אבל כשהוא רק משהו אז יורד דרגה, ורק במקום שיש מנהג להחמיר בכה"ג אסור כמ"ש רמ"א, ובזה י"ל דלגבי דבר נחוץ כמו שתית מים, גם לדעת רמ"א מותר (וכה"ג עי' במסכת עירובין בכמה מקומות קולא מיוחדת למים כגון מחיצות תלויות דמועיל).

והנה הא דאיתא בס"ס תמ"ז דבעינן דווקא בנפסל קודם זמן איסורו צל"ע אם היינו דווקא לענין חיוב ביעור דכשנפסל לאחר זמן איסורו, כבר נתחייב בביעור, אמנם לענין אם אוסר תערובתו, אין נפק"מ, וגם בנפגם בתוך הפסח, ס"ל להמחבר דמותר, (דהרי בנטל"פ קודם פסח לכו"ע מותר כמו שנתבאר בסי' תמ"ז ס"ב).

י. פוגם בתערובות קטנה האם מותר גם בתערובת גדולה

ודבר זה צל"ע בכל דבר פגום שנפל לתערובת, ובתערובת קטנה נרגש טעם לפגם, ובתערובת גדולה אינו נרגש לפגם, אם בתערובת הגדולה חוזר ואוסר, ולפי"ז יוצא כשנפל לתערובת קטנה היה מותר ואם יוסיף עליו עד שלא יהא נרגש טעמו יחזור לאיסור (ולא אכנס עתה לשאלה של ביטול איסור לכתחילה, ויש לדון בזה הענין גם עפ"י דברי הח"ד בסי' ק"ג ביאורים סק"א) דבנסרח גוף האיסור פקע ממנו שם האיסור, ואפ"ל תיקנו בדברים המתבלים כיון דפרח ממנו שם האיסור ונעשה כעפרא, וע"ש מה שהשיג על הפליתי, וכאן בנידון דידן דאע"פ שהחמץ נעשה פגום, מ"מ הרי המים לא נפגמו מהחמץ ודו"ק בכל זה ובמה שכתב בח"י סי' תמ"ב סקי"ט דבחמץ שנפסל מאכילת כלב שנפל לתוך תבשיל, בטל ברוב, כיון דבכה"ג לא שייך לומר אחשביה, והוי דומיא דדיו משכר שעורים ע"ש שו"ע ס"י ובמג"א סקט"ו, ולא דמי למש"כ במג"א תמ"ב סק"ד וכן מוכח

ברמ"א סו"ס תס"ז דחיישינן שיפרק החמץ מהקלפים או מהצעיפים לתוך תבשיל, דהתם איירי בנפסל רק מאכילת אדם, אבל בנפסל מאכילת כלב מותר לאכילה.

ובחמץ בנהרות צריך לדעת המציאות אם נפסלו לגמרי מאכילת כלב, דאז מותרים המים בשתיה, כמ"ש הח"י, והיתר זה יהיה רק בדברים שנפסלים ונפגמים, וכמ"ש הב"י הנ"ל בחיטים, אמנם לגבי שאר דברים - לא. אך זה צל"ע אם לא נחשב רק כספק לגבי חשש שזרקו חמץ שלא נפגם.

יא. תרי משהו לא אמרינן

עוד נ"ל מה שיש לדון בזה דהנה הפר"ח בריש תמ"ז דן בשיטת הט"ז (יו"ד סי' צ"ב ס"ק ט"ז) דתערובת שנאסר מחמת משהו, אס נפל ממנו לתערובת שניה, אין התערובת השניה נאסרת במשהו, דתרי משהו לא אמרינן, אמנם היתר זה יהיה רק בדבר יבש, אבל בדבר לח אין להקל כ"כ הפר"ח וכ"מ במשב"ז ביו"ד שם, ובכל אופן הנה במאגרי המים כידוע דהמים נמשכין בצינורות לעבר מאגרים נוספים, ומשם הלאה, ולכאורה הוי כשני תערובת דנידון כתרי משהו דמותר עכ"פ ביבש, אלא דהנה במג"א תמ"ז סקי"ג ציין לתשו' הרשב"א דכתב בחבית יין שנפל לתוכו פת וסילקו הפת דחיישינן לפירורין כמבואר ברמ"א שם ס"ד אם לקח יין מאותו חבית ועירבו ביין אחר, נאסר כולו. ובפרי מגדים שם מעורר דאף למ"ד דתרי משהו שרי, הכא שאני, דשמא נתערב פירור ביין השני.

והנה י"ל דכל כה"ג דחיישינן לפירור דקה מן הדקה, ממילא גדרו כלת, שבזה לכו"ע לא אמרינן היתר דתרי משהו, וא"כ הנה בני"ד כבר מילתנו אמורה לעיל בריש דברינו, כי זה ברור דאין מימי הכנרת נאסרים מחמת פליטת טעם, דהרי לא היה בישול וגם כבוש כה"ג לאו כבוש הוא כמשנ"ת לעיל, וכל החשש הוא על תערובת משהו חמץ ממש פירור דק מן הדק דאין מועיל בזה סינון (כמ"ש בשם הפר"ח בסי' תס"ז) וא"כ גם בחמץ יבש לא יהא היתר דתרי משהו, וכ"ש בדברים לחים ממש.

יב. אם נחשב כתרי משהו במים הבאים ע"י צינורות

והן אמת דבעודי בזה יש לשדות נרגא באם ני"ד הוי כתרי משהו, דהנה בדרך כלל הוי תרי משהו כשעירבו מהתערובת הראשונה לתערובת שניה, משא"כ בנידן דידן דהמים מחוברים אם ע"י המוביל ואם ע"י צינורות ומאגרים זה לזה החל מהכנרת ועד לברז המים שבבית, ובכה"ג אפשר דלא הוי כתערובת שניה, אלא כתערובת אחת גדולה, דהרי הכל מחובר כל הזמן, וצריך לידע בדיוק את המציאות האיך נמשכין המים, ואמנם הדברים במקומות שהמים בבתיים נמשכין מהחבית המותקנת על הגג, כמו שהיה שנים רבות בירושלים עיה"ק שעל גגות בתיים התקינו חביות, שם דאי דהוי כתרי משהו, דהרי לשם נופלים המים לא בצורת חיבור.

יג. שיטת השאילתות דחמץ מתבטל בשישים

עוד מה שיש לצרף הוא שיטת השאילתות ולדעת הר"ן שהובא בב"י ריש תמ"ז גם דעת ר"ת בשיטה זו קיימא דחמץ בפסח אינו במשהו אלא בששים, ואף כי הילכתא דחמץ במשהו, מ"מ הא בב"י (סו"ס תס"ז ד"ה מעשה ונמצאת) כתב דכל כה"ג סמכינן אשאילתות דחמץ בשישים, וכ"כ במג"א (סי' תס"ז סקל"ג) דביש עוד צד להתיר, סמכינן על שיטת השאילתות, אלא דבחי"י (ריש תמ"ז) כתב דדוקא אם עוד הרבה צדדים להקל, מצרפין דעתו, אבל ביש רק צד אחד לא (וכ"מ במשנה ברורה ריש תמ"ז), ועכ"פ בני"ד דיש הרבה צדדים להקל, וגם הוי צורך גדול ושעת הדחק, בכה"ג ודאי מצרפין שיטת השאילתות דחמץ בפסח בשישים.

יד. האם הכלור מכלה כל ספק משהו חמץ

ובספר קולן של סופרים האריך בקונטרס בענינים אלו באריכות נפלאה ודן בדבר החדש דהיות

ושמים במים חומר כלור וטבעו להשמיד כל גורם זר, נמצא דאפי' כשיש משהו חמץ הרי שהכלור שורפו ומכלהו, והביא שם דעת הגרבצ"א שאול זצ"ל דס"ל דהוי כדין אפשר לסוחטו דאסור (כמבואר ביור"ד סי' ק"ו), ואף שבלח בלח כתב בשו"ע שם, דלא אמרינן אפשר לסוחטו אסור, משום דהטעם מתערב בשווה, אולם בדבר שנאסר במשהו י"ל דתמיד משהו נשאר, ואמנם הביא דעת הנוב"י (בהגהות בחולין דף ק') דבאיסור משהו אמרינן אפשר לסוחטו מותר, ומ"מ בני"ד צ"ע אם הוי כאפשר לסוחטו דאפשר דאין הכלור מכלה ממש עד לכליון משהו.

והן אמת דאי משום הא יש לדון אם הוי כספק משהו, דיעוין בביה"ל (סי' תמ"ז ס"ד ד"ה שמא) דמשמע דבספק משהו בפסח מקילין ומחמירין רק במקום שהוי קרוב לוודאי, וצ"ע אם בכה"ג שמניחין כלור ועפ"י רוב פועל פעולת הכליון רק שאפשר שנשארים פירורים, אם נחשב מעתה רק כספק משהו.

טו. החמץ הנזרק לכנרת לא מגיע למקום השאיבה

עוד ראיתי בקובץ תורני מוריה (ניסן תש"ן מאמר מהרב רייכמן שליט"א) ושם דן להתיר מכח דהשאיבה ע"י המוביל הארצי נעשה בעומק מימי הכינרת עומק של כעשרה מטר, והחמץ הנזרק לכנרת צף בדרך כלל למעלה, כך שאין לחשוש לחמץ בעומק כזה, במיוחד שהדגים הרבים המצויים שם מוכנים לבלוע כל פירור בטרם יגיע לשם.

עוד כתב שם דאיזור השאיבה נמצא בצד צפון מערב הכנרת, ובמקום זה אין מצוי הטלת חמץ, ודן שם בדברי הראב"ד בשם ר' משה הדרשן (והביאו הריטב"א מכות ד') דאין מים המלוחים מתערבים עם המים המתוקים, ומברר שם דע"י הזרמת המים מהירדן ומהפשרת השלגים, מי השכבה העליונה של הכינרת נדחקה וזורמת מהצפון אל הדרום, גם שאיבת המים ע"י המוביל מהוה גורם להגדלת זרימת מים מהירדן מהפינה צפון מזרחית של הכינרת, וממילא החמץ הצף למעלה נמשך ע"י הלחץ מאיזור השאיבה יעו"ש.

ובקשר לדברי ר' משה הדרשן יש לציין שיטת הרשב"א שבת (מ"ב) בזה שלא אסרו במים משום בישול בכלי שני, והא עינינו רואות דמערבין מים צוננים בכ"ש והם רותחים, וכתב דמה שנתחממו זה מפאת תערובתן עם החמץ ולא שנתחממו מגוף המים הצוננים.

טז. סיכום צירופי ההיתר

לאור האמור נמצאנו למדים, דהנה מי שיכול ובידו להכין מים מערב פסח לשתיה ולבישול, הנה מה טוב והוא חומרא דיש בו הרבה טעם וריח, אמנם מכל הצירופים שנתבארו לעיל נראה דיש מקום נרחב למליצת יושר לאלו שלא נהגו בכך מהטעמים המבוארים:

א. דיש סוברים דאיסור משהו אמרינן רק במקום שיכול לבוא לידי נתינת טעם, ולא בנהר שלא שייך שיבוא לידי נתינת טעם.

ב. מים מחוברים לא נאסרים במשהו.

ג. מים של רבים לא נאסרים.

ד. תרי משהו לא אמרינן ומימי הנהרות והכנרת נשאבים ממאגר למאגר.

ה. שיטת השאילתות דחמץ בפסח הוא בשישים.

ו. החמץ בנהרות נפגם והוי טעם לפגם.

ז. הכלור שמניחין במים שורף ומכלה הכל.

ח. המים נשאבים מעומק הכנרת, ואילו החמץ צף למעלה ואין מגיע למקום השאיבה.